26488 Programma doorontwikkeling F-35

Nr. 482 Brief van de staatssecretaris van Defensie en van de minister van Economische Zaken en Klimaat

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 15 september 2026

Uw Kamer heeft op 23 april 2026 een brief gestuurd met negen aandachtspunten voor de evaluatie van de ‘Verwerving F-35’ (VF-35). Met deze brief informeren wij uw Kamer over de wijze waarop aan deze aandachtspunten invulling wordt gegeven, en de gevolgen hiervan voor de planning en de toekomstige informatievoorziening over de industriële deelname aan het F-35-programma.

Aandachtspunten VCD

We geven voor zover mogelijk invulling aan alle aandachtspunten. Daarbij worden de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Het jaar 2025 wordt meegenomen, met de kanttekening dat dit betrekking heeft op de laatste voortgangsrapportage (VGR) die is gedeeld in 2025. De totale periode van de evaluatie loopt daarmee van 1999 tot en met de laatste VGR van juni 2025.
- In de E-fase worden lessen getrokken die relevant zijn voor andere defensie-materieelprojecten.
- Relevante (inter)nationale rapporten die eerder zijn betrokken bij een VGR of separaat aan de Kamer zijn aangeboden, worden meegenomen in de evaluatie. Het betrekken van aanvullende (inter)nationale rapporten wordt niet voorzien, omdat dit leidt tot een onevenredige belasting van het onderzoek en naar verwachting beperkt tot geen meerwaarde biedt.
- Waar mogelijk wordt invulling gegeven aan algemene en specifieke aanbevelingen uit eerdere rapporten van de Algemene Rekenkamer, voor zover deze binnen de reikwijdte van het project passen.
- De evaluatie omvat een feitelijke analyse van de politieke besluitvorming die van invloed is geweest op de reikwijdte, kosten en planning van het project.
- Het project wordt zowel integraal als per fase beschouwd, waarbij de Defensie Materieel Proces (DMP)-fasering als uitgangspunt dient voor de beantwoording van de onderzoeksvragen.
- Over het programma ‘Doorontwikkeling F-35’ kunnen op dit moment nog geen inhoudelijke uitspraken worden gedaan aangezien het programma nog loopt. De lessen die uit de evaluatie VF-35 worden geïdentificeerd, worden samen met de overige bevindingen benut voor de verdere uitvoering van dit programma.
- EZK wordt bij alle onderzoeksvragen van de evaluatie betrokken en de evaluatie van het EZK artikel 16 Regeling Grote Projecten (RGP) wordt integraal gebruikt bij de beantwoording van de onderzoeksvragen.
- Het aandachtspunt over de informatievoorziening na beëindiging van de RGP is verwerkt. Hieraan wordt invulling gegeven via het Defensie Projectenoverzicht (DPO), conform de aanbiedingsbrief bij de laatste VGR in 2025 (Kamerstuk 27 830, nr. 465).

Toekomstige informatievoorziening industriële deelname F-35 programma

Nu Defensie de laatste VGR VF-35 heeft gestuurd, rapporteert Defensie de programma gerelateerde informatie over de F-35 via het jaarlijkse DPO aan uw Kamer. De informatie over de industriële deelname aan het F-35-programma, die voorheen als afzonderlijk hoofdstuk in de VGR was opgenomen, maakt hiervan geen deel uit aangezien deze door EZK wordt opgesteld. EZK rapporteert hierover in het vervolg afzonderlijk aan uw Kamer. Om de informatievoorziening te stroomlijnen, wordt deze rapportage gelijktijdig met een jaarlijkse rapportage over Industriële Participatie door EZK aan uw Kamer aangeboden. Voor de werkzaamheden wordt waar mogelijk aangesloten bij de door de Auditdienst Rijk (ADR) gehanteerde uitgangspunten en werkwijze om betrouwbaarheid, consistentie en vergelijkbaarheid van de gerapporteerde gegevens te borgen.

Planning

Defensie en EZK zijn voornemens om de E-brief met de conclusies uiterlijk in het eerste kwartaal van 2027 met uw Kamer te delen. Vanwege de verwerking van de aandachtspunten in de evaluatie is meer tijd nodig voor de uitvoering van de E-fase dan eerder gecommuniceerd. Het aanvullende onderzoeksrapport van de ADR, dat zowel het proces van totstandkoming van de evaluatie behandelt als de controleerbaarheid, volledigheid en deugdelijkheid van de informatie in het E-document wordt, indien mogelijk, gelijktijdig met de E-brief aan uw Kamer aangeboden.

De staatssecretaris van Defensie,
D.G. Boswijk

De minister van Economische Zaken en Klimaat,
H.G. Herbert